

Ljudi, mogu oni da pričaju i ustaše i balije i svi šta hoće, ali su Srbi za njih uvijek bili bogovi, a to će i ostati. Srba se boje pa ih zato stalno napadaju, a da se srpski moral i jaka volja otme kontroli satrali bi ih ko Putin Ukrajinu. I zato ove što vrijeđaju srpski narod molim da se poklope i šute. (*Milos Dragojevic*).

Također je tu zanimljivo komentiranje na ćirilici i/ili primjećivanje zanimljivih podudarnosti sa simbolima pravoslavlja: "A fino traje pjesma. 3:33" (*BijeliOblak92*; originalno napisano na ćirilici).

Mnogi od ovih komentara funkcioniraju kao protuargumenti u započetim raspravama; dvije najrazvijenije rasprave, koje ovdje zbog bolje preglednosti neću u cijelosti prikazati, izrazito su nacionalističkog naboja. Jedna se rasprava vrti oko odnosa Srba i Hrvata (započeto komentarom da je *Zoster* hrvatski bend te zašto ga uopće Srbi slušaju) raspravljajući o dominaciji jedne odnosno druge nacije, a druga se rasprava vrti oko odnosa Srba i Muslimana/Bošnjaka u BiH.

Kako bi se ublažili nacionalistički ispadi, javlja se treća kategorija komentara – koji pokušavaju istaknuti Principovo jugoslavenstvo: "Gavrilo se izjašnjavao kao Jugosloven, bio [je] za ujedinjenje svih Južnih Slavena." [*Шон Девлин (Šon Devlin)*; originalno na ćirilici].

On je bio taj koji jeste spojio taj naš narod i na krvav način spriječio da nas Austrougari i Turci prcaju u sve rupe. Znači, zaustavio je pokolj i stvorio Jugoslaviju. Zaustavio mržnju između naroda Balkana i postao prva žrtva koja je stvorila Jugoslaviju. Jednu naciju. Šta sam misliš zašto je na sličan način počelo svo sranje 90-ih? Moje je mišljenje da se masovna većina prestala osjećati jednom nacijom ... (*Jass Gasi*).

Jass Gasi čak ide toliko daleko da jugoslavenstvo Gavrila Principa proglašava ključnim za bilo kakvu realizaciju takve države nakon 1914. Naziva ga prvom žrtve Jugoslavije, a svi sukobi na ovim prostorima samo su posljedica činjenice da se ne osjećamo kao jedan narod.

Iduću kategoriju čine komentari koji ističu samu Principovu hrabrost i činjenicu da je želio svrgnuti okupatora koji također najčešće imaju funkciju smirivanja započetih nacionalističkih tenzija:

Mene čudi što bi bilo ko u Bosni imao nešto protiv Gavrila... pucao je u čovjeka koji je okupirao tu istu Bosnu, zar ne? Veličaju Ferdina[n] da kao da je imam ... (*najed ajivul*)

... sreća što je bilo i ovakvih kao što je ovaj junak o kome je ova pjesma. Sarajevo treba da bude ponosno svojim najhrabrijim sinom, a ne da ga se naziva teroristom, nije terorizam braniti svoju kuću i svoju slobodu. BUNT! (*leonprof100*)

Tu bih pridodala kratke odgovore poput “Svi smo mi Gavrilo” (*Pekez Igor*) ili “Gavrilo Princip je za mene heroj” (*Marko Vasilic*) te komentare koji citiraju samog Gavrila Principa, npr. *Penga Pengic* u cijelosti donosi njegovu jedinu zapisanu pjesmu.

U posljednju kategoriju ubrajam ostale neutralizirajuće komentare: oni koji citiraju samu pjesmu ili intervju Marija Knezovića u kojima navodi da tu nisu važne povijesne okolnosti nego sam Gavrilo kao osoba, te zatim oni koji tvrde da je glazba bitnija te poručuju ostalima da prepirke presele negdje drugdje, od kojih je najpopularniji lakonski komentar “Balkancima ZABRANITI KOMENTARISANJE!” (*mustafa omeragic*). U ovoj kategoriji zaključno izdvajam komentar s visokom razinom neutraliziranja koji sumira čitavu situaciju objašnjavajući da je umjetnička sloboda (pjesma) kategorija koja bi se trebala promatrati izvan politike:

U slobodnim zemljama izvan totalitarizma, diktatura, vjerskih i ostalih oligarhija postoji nešto što se zove umjetnička sloboda, zato Gavrilo (*Flemming Rasmussenn*).

Dakle, komentare sam svrstala u pet kategorija, od kojih prvu čine komentari koji vide G. Principa kao atentatora ili terorista (gdje sam uvrstila i one koji komentiraju sam teroristički čin te one koji ga vide kao posljedicu velikosrpske ideje); drugu kategoriju čine komentari koji ga vide kao srpskog junaka; treću koji ga vide kao čovjeka koji je izginuo i ubio za ideju jugoslavenstva; četvrtu kategoriju čine komentari o Gavrilu kao junaku, ali u smislu da predstavlja malog čovjeka koji se bori za velike stvari, tj. ideale, tu se junaštvo ne iskorištava u druge svrhe kao što je u drugoj kategoriji. Konačno, petu kategoriju nazvala sam neutralnom, a tu su komentari koji žele smiriti čitavu situaciju i naglasiti umjetničku komponentu pjesme

Gavrilo. Ovakva se analiza uklapa u početnu tezu da Gavrila Principa možemo tumačiti kao prizmu u kojoj se različiti načini interpretiranja (nacionalne) povijesti križaju, ali i suprotstavljaju zbog svojih ideoloških opozicija (Belaj i Škrbić Alempijević 2014:81).

Razlog zbog kojih sam neke kategorije odvojila kao zasebne (npr. G. Princip kao junak – druga i četvrta kategorija), a neke samo kao potkategorije (npr. G. Princip kao atentator u prvoj kategoriji te Gavrilovo jugoslavenstvo u trećoj kategoriji sa svim pripadajućim potkategorijama) bio je čisto zbog količine ili dominacije samih tih kategorija te lakše preglednosti. Činjenice da bi se ove kategorije dale još više podijeliti, a kako vrijeme prolazi, novi komentari još stižu na postojećoj *YouTube* stranici, samo svjedoče ambivalentnost Gavrila Principa kao znaka (Peirce, prema Fikfak 2014:8). Odnosno, on nije samo nacionalno određen (pa nećemo raspravljati o njemu samo kao provoditelju velikosrpske ili jugoslavenske ideje) nego je određen i dobno (značenje mu se mijenja s generacijama, zato se javljaju nove kategorije neutralnijeg podznaka) i klasno (različito tumačenje jugoslavenstva).

ULAZAK U POPULARNU KULTURU KAO POMIRENJE

Ulazak Gavrila Principa u popularnu kulturu promatram kao vid pomirenja s prošlošću. Prestaje biti važno je li on heroj ili zločinac, te koje su bile (in)direktne posljedice njegova čina. Činjenica da je to bilo prije 100 godina dovoljno govori za sebe. Pomirenje s prošlošću znači mirnu sadašnjost, neopterećenu "pravom istinom" koja je ionako nedokučiva i uvijek višedimenzionalna. Popularna kultura prihvaća potencijalno prazna i opća mjesta te se s njima igra, upisujući nova značenja te izvrćući postojeća, kao što i sam Mario Knezović tvrdi u intervjuu o toj pjesmi:

To je neka priča koju znamo svi, ja sam je samo izbanalizirao. Priča ima više slojeva, nekad zvuči preozbiljno, nekad je ironična i to jeste ideja, da se s tim uvijek možeš igrati. Kad sam se rodio, ta priča je postojala i moje je pravo da imam neki odnos prema njoj, ali on nije okoštan, on je uvijek propitivajući. Nije ni za, a ni protiv. Jednostavno je to igra sa nekim općim mjestima. (Mario Knezović)³⁰

³⁰ <http://www.klix.ba/magazin/muzika/mario-knezovic-kad-je-u-pitanju-nacionalizam-mi-smo-kao-djeca-koja-kasne-u-razvoju/150609067> (pristup 4. 1. 2016.).

S time se igra i Edin Džambić u svojoj pjesmi, ali na veoma pronicljiv i, rekla bih, kontroverzan način, pa je možda olakotna okolnost što je *Dječak iz Vode* dio *underground* scene, čisto zbog toga što je tako spriječena oluja burnih reakcija.

Popularnu kulturu u ovom kontekstu također promatram kao poseban oblik reaktiviranja i rekonstrukcije prošlosti i sjećanja. Neka sjećanja naizgled su oduvijek prisutna, i povjesničari ne mogu ljudima predočiti znanstvenu istinu, ali oni nisu jedini koji oblikuju znanje o prošlosti (Brkljačić i Prlenda 2006:9). Ovdje je prikazano kako popularna glazba može oblikovati znanje o prošlosti, reinterpretirati možda već postojeće znanje te kako se u njoj manifestira društveno sjećanje. Gavrilo Princip je primjer junaka (?) koji je utkan u kolektivno pamćenje (Assman i Czaplicka, prema Fikfak 2014:8), a kolektivno se pamćenje hrani upravo novim sadržajem koje crpi iz različitih medija: službenih, javnih i polujavnih diskursa (Ibid.), što uključuje i popularnu kulturu.

Iako je možda popularna kultura u stanju izvrtati prijeporna mjesta društvenog sjećanja igrajući se s njima, čini se da njezin potrošački oblik (u ovom slučaju internet i društvena mreža *YouTube*) za to nije spreman. On postaje mjesto *dekodiranja*, ali ne jednodimenzionalnog što svejedno ide u korist ostvarenja pjesme (Usp. Hall 2006:129).

Za kraj, Gavrila Principa možemo promatrati kao simbol čitavog Balkana koji se često veže uz rat. A prijašnji stereotipi o Balkanu na koje se ponekad moglo naići kao nazadnom, primitivnom i barbarskom, nakon Prvoga svjetskog rata samo su postali još više fiksirani i prošireni kroz sliku nepromjenjivog Balkana (Todorova 2015:301–302). Dakle, svijet ga vezuje uz rat (kako Balkan tako i Gavrila Principa), dok je zapravo priča mnogo kompleksnija, istina gotovo nedokučiva i kao takva često podložna manipulacijama što u najmanju ruku ilustriraju verbalni sukobi u analiziranim komentarima.

LITERATURA

- ANIĆ, Vladimir. 2003. "Sutlija", "Šeher". U *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber, 1508, 1529.
- ASSMANN, Jan. 2006. "Kultura sjećanja". U *Kultura pamćenja i historija*, ur. Drago Roksandić. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 46–79.

- AZARYAHU, Maoz. 1999. "Politički simboli u svakidašnjici. Polisistemi pristup istraživanju". *Etnološka tribina*, vol. 29/22:255–267. <http://hrcak.srce.hr/80954>
- BELAJ, Marijana i Nevena ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ. 2014. "Remembering 'the Father of the Contemporary State of Croatia'". *Traditiones*, vol. 43/1:79–109. <https://doi.org/10.3986/TRADITIO2014430107>
- BREGLEC, Zrinka. 2015. "Balkan kao prazan ili lebdeći označitelj u hrvatskom javnom i političkom diskurzu". U *Svijet stila, stanja stilistike. Zbornik radova prezentiranih na istoimenom kolokviju održanom 13. veljače 2015. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu*, ur. Aneta Ryznar. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. <http://stilistika.org/breglec> (pristup 1. 7. 2016.).
- BRKLJAČIĆ, Maja i Sandra PRLENDA. 2006. "Zašto pamćenje i sjećanje?". U *Kultura pamćenja i historija*, ur. Drago Roksandić. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 9–18.
- CONNERTON, Paul. 2004. *Kako se društva sjećaju*. Zagreb: Antibarbarus.
- DUDA, Dean. 2006. "Užas je moja furka". Socijalistički urbani imaginarij Branimira Štulića". U *Devijacije i promašaji. Etnografija domaćeg socijalizma*, ur. Lada Čale Feldman i Ines Prica. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 95–120.
- FIKFAK, Jurij. 2014. "Leaders and heroes of the nation". *Traditiones*, vol. 43/1:7–11. <https://doi.org/10.3986/traditio2014430101>
- FRIT, Sajmon [i. e. Simon FRITH]. 1987. *Sociologija roka*. Beograd: Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije – Centar za istraživačku, dokumentacionu i izdavačku delatnost PK SSO Jugoslavije.
- GEE, James Paul. 1999. *An introduction to discourse analysis: theory and method*. London – New York: Routledge.
- HALL, Stuart. 2006. "Kodiranje/dekodiranje". U *Politika teorija. Zbornih rasprava iz kulturalnih studija*, ur. Dean Duda. Zagreb: Disput, 127–139.
- HORVAT, Josip. 1967. "Prolog". U *Prvi svjetski rat. Panorama zbivanja 1914 – 1918*. Zagreb, 9–141.
- JØRGENSEN, Marianne i Louise J. PHILLIPS. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
- KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira, Hrvoje PETRIĆ i Jakša RAGUŽ. 2004. "Sarajevski atentat". U *Povijest 4: udžbenik iz povijesti za 4. razred gimnazije*. Samobor: Meridijani, 34.
- KOULOURI, Christina, ur. 2002. *Clio in the Balkans. The Politics of History Education*. Thessaloniki: Center for democracy and reconciliation in Southeast Europe.
- LACLAU, Ernesto. 2007. *Emancipation(s)*. New York – London: Verso.
- LACLAU, Ernesto i Chantal MOUFFE. 1985. *Hegemony and Socialist Strategy*. New York – London: Verso.

- LAZAREVIĆ RADAK, Sanja. 2014. “Orijentalistički stereotipi i balkanistički diskurs: dva veka popularne književnosti o Balkanu”. U *Sarajevski filološki susreti II. Zbornik radova (knjiga II)*, ur. Sanjin Kodrić i Vahidin Preljević. Sarajevo: Bosansko filološko društvo, 269–281.
- MICANOVIĆ, Slavko. 1965. *Sarajevski atentat*. Zagreb: Stvarnost.
- MÜLLER, Jan-Werner. 2004. *Memory and Power in Post-War Europe. Studies in the Presence of the Past*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PFEFFER, Leo. 1938. *Istraga u Sarajevskom atentatu*. Zagreb: Nova Evropa.
- TODOROVA, Marija. 2015. *Imaginarni Balkan*. Zagreb: Ljevak.
- VUKUŠIĆ, Ana Marija. 2011. “O prožetosti virtualnoga i stvarnoga. Primjer jednog ‘lokalnog’ web-foruma”. U *Mjesto. Nemjesto. Interdisciplinarna promišljanja prostora i kulture*, ur. Jasna Čapo i Valentina Gulin Zrnić. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 394–399.

INTERNETSKI IZVORI

- “About”. *Dječak iz Vode*. <http://djecakizvode.wix.com/div-djecak-iz-vode#!about/c10fk> (pristup 7. 2. 2016.).
- “Beograd: Otkriven spomenik Gavrilu Principu”. *Dnevnik.hr*, 28. lipnja 2015. <http://dnevnik.hr/vijesti/svijet/beograd-otkriven-spomenik-gavrilu-principu---390978.html> (pristup 4. 1. 2016.).
- “Beograd podiže spomenik Gavrilu Principu”. *Al Jazeera Balkans*, 7. lipnja 2015. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/beograd-podize-spomenik-gavrilu-principu> (pristup 4. 1. 2016.).
- BAKOTIN, Jerko. 2012. “Pozajmljeni intervju: Olivera Milosavljević, historičarka. Kosovski mit stvorila je elita”. *E-novine*, 25. listopada. <http://www.e-novine.com/intervju/intervju-drustvo/73390-Kosovski-mit-stvorila-elita.html> (pristup 4. 7. 2016.).
- ČOLAK, Lejla. 2015. “Mario Knezović: Kad je u pitanju nacionalizam, mi smo kao djeca koja kasne u razvoju”. *Klix.ba*, 10. lipnja. <http://www.klix.ba/magazin/muzika/mario-knezovic-kad-je-u-pitanju-nacionalizam-mi-smo-kao-djeca-koja-kasne-u-razvoju/150609067> (pristup 4. 1. 2016.).
- DEVČIĆ, Matej. 2015. “Zoster ogolio svakog od nas”. *Muzika.hr*, 27. svibnja. <http://www.muzika.hr/clanak/50712/albumi/zoster-ogolio-svakog-od-nas.aspx> (pristup 28. 12. 2015.).
- DJEČAK IZ VODE. 2014. “Sasvim neobični slučajevi”. *YouTube*, 28. lipnja. <https://www.youtube.com/watch?v=A1E9X3DiKK4> (pristup 31. 12. 2015.).
- ĐURIN, Sanja. 2013. “Teorija diskursa – razvoj ideje”. *Gong.hr*. http://www.gong.hr/media/uploads/gong_ljetna_skola_-_durin.pdf (pristup 1. 7. 2016.).

- “Dragutin Dimitrijević Apis”. *Wikipedia*. https://hr.wikipedia.org/wiki/Dragutin_Dimitrijevi%C4%87_Apis (pristup 7. 2. 2016.).
- “Kosovski mit”. *Wikipedia*. https://sh.wikipedia.org/wiki/Kosovski_mit#Prvi_svetски_rat (pristup 4. 7. 2016.).
- “Nikola Princip: Vređa kada kažu da je Gavrilo bio srpski nacionalista”. *Blic*, 26. lipnja, 2014. <http://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/nikola-princip-vreda-kada-kazu-da-je-gavrilo-bio-srpski-nacionalista/zt8116y> (pristup 4. 1. 2016.).
- “Popularna kultura”. *Hrvatska enciklopedija*. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49511> (pristup 7. 2. 2016.).
- “Prvi svjetski rat”. *Wikipedia*. https://hr.wikipedia.org/wiki/Prvi_svjetski_rat (pristup 2. 1. 2016.).
- “Spomenik Gavrilu Principu otkriven u Istočnom Sarajevu”. *Blic*, 27. lipnja 2014. <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/spomenik-gavrilu-principu-otkriven-u-istocnom-sarajevu/12dxtnb> (pristup 4. 1. 2016.).
- “Suvremena tumačenja”. https://sh.wikipedia.org/wiki/Mlada_Bosna#Neuspeli_atentat_na_cara_Franju_Josifa_281910.29 (pristup 2. 1. 2016.).
- ŠILJEG, Domagoj. 2014. “tekst šesti”. *Dječak iz vode (kultivator.hr)*, 28. studenoga. <http://djecakizvode.wix.com/div-djecak-iz-vode#!blank/c10kj> (pristup 28. 12. 2015.).
- “Tamnovanje i smrt”. *Wikipedia*. https://sh.wikipedia.org/wiki/Gavrilo_Princip (pristup 7. 1. 2016.).
- “Ubistvo”. *Wikipedia*. https://bs.wikipedia.org/wiki/Aleksandar_Obrenovi%C4%87 (pristup 2. 1. 2016.).
- ZOSTER. 2014. “Gavrilo”. *YouTube*, 19. lipnja. <https://www.youtube.com/watch?v=qWwxA8HzjVc> (pristup 3. 1. 2016.).
- “Zoster opjevao slavnog ‘Gavrila’”. *Hercegovina.info*, 30. lipnja 2014. <http://www.hercegovina.info/vijesti/show/showbiz/zoster-opjevao-slavnog-gavrila> (pristup 28. 1. 2016.).
- “Zoster treći put na EXIT-u”. *Klix.ba*, 4. lipnja 2015. <http://www.klix.ba/magazin/muzika/zoster-treci-put-na-exit-u/150604084> (pristup 7. 2. 2016.).

Katarina Lukec

“FOR SOME HE IS A HERO, FOR OTHERS A CRIMINAL” – GAVRILO PRINCIP IN POPULAR CULTURE A HUNDRED YEARS AFTER THE ASSASSINATION IN SARAJEVO

In this paper the author looks at how the life and work of Gavrilo Princip are being used in popular culture by focusing on songs by two bands from Bosnia and Herzegovina, i.e. Zoster and Dječak iz vode (A boy who emerged from the water), which thematize the assassination in Sarajevo. The role of popular culture in social memory is considered and researched by way of analysing the songs and comments on YouTube.

Keywords: Gavrilo Princip, popular culture, the Balkans, social memory

Articles published in this journal are Open Access and can be distributed under the terms and conditions of the Creative Commons license Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

